

**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**  
**Філологічний факультет**  
**Кафедра філософії та культурології**

**СИЛАБУС**  
**навчальної дисципліни**

**СОЦІАЛЬНА ГЕРОНТОЛОГІЯ**  
**(вибіркова)**

**Освітньо-професійна програма** Соціальне забезпечення

**Спеціальність** 232 «Соціальне забезпечення»

**Галузь знань** 23 «Соціальна робота»

**Рівень вищої освіти** перший (бакалаврський)  
філологічний

**Мова навчання** українська

**Розробники:** к.соц.н., асист. Шестакова К.Ю.

**Профайл викладача (-ів)**

<http://philology.chnu.edu.ua/?personnal=%d1%88%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d1%8e%d1%80%d1%96%d1%97%d0%b2%d0%bd%d0%b0#more-4247>

**Контактний тел.**

+380955510601

**E-mail:**

[katernyna.shestakova@gmail.com](mailto:katernyna.shestakova@gmail.com)

**Сторінка курсу в Moodle**

**Консультації**

Вівторок, 14.30 – 15.30; четвер, 14.30 – 15.30

Очні консультації: вівторок, 14.30- 15.30

Онлайн-консультації: четвер, 14.30 – 15.30

Індивідуальні консультації: за попередньою домовленістю

### **1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни)**

За останні два десятиліття набуло величезної актуальності питання соціальної політики та державних стратегій щодо осіб старечого та похилого віку. Україна починає відчувати наслідки демографічної кризи, у тому числі в питанні старіння населення. Наприклад, проблеми із забезпечення населення пенсійного віку стає дедалі актуальнішими та болючішими для нашої держави. Якщо в країнах ЄС спробували опрацювати так звану стратегію „активного старіння”, що є головною політичною відповіддю на виклики старіння населення, в Україні питання не вирішене остаточно. Відтак важливо розуміти, як виглядає процес старіння в усіх його аспектах з точки зору сучасних теоретичних підходів, а також розуміти практичні аспекти втілення різноманітних програм активізації населення старечого та похилого віку. Саме розуміння особливостей функціонування людей старшого віку, їх потреб – це важливі питання, що піднімаються у представленому курсі.

### **2. Мета навчальної дисципліни**

Сформувані знання про основні контексти та суперечності навколо соціальної геронтології. На конкретних прикладах в Україні та у світі дати студентам розуміння особливостей функціонування людей похилого та старечого віку, а також розглянути специфіку взаємодії означеної групи з іншими суспільними групами, проаналізувати біологічні процеси старіння людини з метою відшукати соціальні можливості для збереження тілесної і духовної значимості, притаманні літньому та старечому віку.

*Завдання:*

- надати базові знання про сутність, особливості, проблеми та тенденції розвитку геріатрії та геронтології у країнах світу, а особливо в Україні;
- надати базові знання про сучасний стан соціального забезпечення особам старечого та похилого віку як практичної діяльності української держави;
- сформувані у студентів первинні практичні навички застосування отриманих знань для здійснення порівняльного аналізу національної та зарубіжних систем соціального захисту осіб старечого та похилого віку.

**3. Пререквізити.** Курси «Соціальна політика» та «Історія соціальної роботи».

### **4. Результати навчання:**

**Знати:**

- біологічні, психологічні особливості старіння та функціонування людей літньому та старечому віку;
- основні поняття геронтології;
- ставлення до старості у суспільстві (історичний аспект); основні теорії старіння та їх значення для забезпечення процесу якісної опіки літніх людей;
- соціально-гігієнічні та психофізіологічні прояви старіння; особливості адаптації до пенсійного періоду життя;
- соціальні детермінанти біологічного та психічного старіння людини;
- знати та розуміти функціонування різних груп людей літнього та старечого віку, а також їх взаємодію з найближчим оточенням та суспільством;
- особливості соціальної роботи з людьми похилого віку вдома;
- особливості та організація догляду за перестарілими немічними і хворими людьми; технологію соціальної роботи з літніми людьми.

**Вміти:**

- проаналізувати основні проблеми, пов’язані з функціонуванням людей літнього та старечого віку;
- проводити аналіз демографічної ситуації в районі (на території) дії закладу соціальної забезпечення;
- виявляти основні проблеми людей похилого віку і, виходячи із цього, планувати індивідуальну роботу з клієнтами геронтологічної групи;
- проводити консультування з різних питань для людей похилого віку
- на прикладі українського та європейського суспільств проаналізувати соціальний контекст старіння та старості;

- визначити основні потреби людей літнього та старечого віку у традиційних суспільствах та сучасному світі.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» (перший рівень вищої освіти) за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення», галузі знань 23 «Соціальна робота», затвердженої Вченою радою ЧНУ імені Ю. Федьковича, протокол №4 від 24 квітня 2023 р., вивчення предмета «Соціальна геронтологія» надає такі **програмні компетентності**.

**Загальні компетентності:**

- ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК14. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

**Фахові компетентності:**

- ФК1. Здатність аналізувати суспільні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави.
- ФК2. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.
- ФК13. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів у професійній діяльності.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» (перший рівень вищої освіти) за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення», галузі знань 23 «Соціальна робота», затвердженої Вченою радою ЧНУ імені Ю. Федьковича, протокол №4 від 24 квітня 2023 р., **програмними результатами** вивчення предмета «Соціальна геронтологія» є наступні:

- ПР 10. Визначати умови соціально-економічної підтримки різних категорій населення.
- ПР 11. Визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення.
- ПР 17. Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні.

## 5. Опис навчальної дисципліни

### 5.1. Дидактична карта навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем                                                                                                                                                                         | Кількість годин/ кредитів – 3/90                          |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|--------------|---|-----|-----|------|--------------|--------------|----|-----|-----|------|
|                                                                                                                                                                                                       | денна форма                                               |              |   |     |     |      | заочна форма |              |    |     |     |      |
|                                                                                                                                                                                                       | усього                                                    | у тому числі |   |     |     |      | усього       | у тому числі |    |     |     |      |
|                                                                                                                                                                                                       |                                                           | л            | п | лаб | інд | с.р. |              | л            | п  | лаб | інд | с.р. |
| 1                                                                                                                                                                                                     | 2                                                         | 3            | 4 | 5   | 6   | 7    | 8            | 9            | 10 | 11  | 12  | 13   |
| <b>Теми лекційних занять</b>                                                                                                                                                                          | <b>Змістовий модуль 1. Основи соціальної геронтології</b> |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
| Тема 1. Соціальна геронтологія: поняття і зміст. Історичні основи розвитку соціальної геронтології. Основні теорії старіння та їх значення для забезпечення процесу якісної опіки людей похилого віку | 14                                                        | 2            | 2 |     | 10  |      |              |              |    |     |     |      |
| Тема 2. Старіння населення як соціально-демографічний процес. Проблеми людей похилого віку. Медичні проблеми похилого та літнього віку та психофізіологічні зміни в старечому віці                    | 14                                                        | 2            | 2 |     | 10  |      |              |              |    |     |     |      |

|                                                                                                                     |                                                                    |           |           |  |           |  |  |  |  |  |  |  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|--|-----------|--|--|--|--|--|--|--|
| Тема 3. Адаптація до старості. Феномен самотності. Організація медико-соціальної допомоги в геронтології            | 14                                                                 | 2         | 2         |  | 10        |  |  |  |  |  |  |  |
| <b>Разом за ЗМ1</b>                                                                                                 | <b>42</b>                                                          | <b>6</b>  | <b>6</b>  |  | <b>30</b> |  |  |  |  |  |  |  |
| <b>Теми лекційних занять</b>                                                                                        | <b>Змістовий модуль 2. Соціальна робота з людьми похилого віку</b> |           |           |  |           |  |  |  |  |  |  |  |
| Тема 1. Умови і якість життя людей похилого віку                                                                    | 14                                                                 | 2         | 2         |  | 10        |  |  |  |  |  |  |  |
| Тема 2. Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку                              | 9                                                                  | 2         | 2         |  | 5         |  |  |  |  |  |  |  |
| Тема 3. Форми та методи роботи з людьми похилого віку. Етичні проблеми соціальної роботи з населенням старшого віку | 9                                                                  | 2         | 2         |  | 5         |  |  |  |  |  |  |  |
| Тема 4. Технологія соціальної роботи з населенням старшого віку                                                     | 16                                                                 | 3         | 3         |  | 10        |  |  |  |  |  |  |  |
| <b>Разом за ЗМ1</b>                                                                                                 | <b>48</b>                                                          | <b>9</b>  | <b>9</b>  |  | <b>30</b> |  |  |  |  |  |  |  |
| <b>Усього годин</b>                                                                                                 | <b>90</b>                                                          | <b>15</b> | <b>15</b> |  | <b>60</b> |  |  |  |  |  |  |  |

## 5.2. Зміст завдань для самостійної роботи

| №      | Назва теми                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Кількість годин |                |
|--------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|----------------|
|        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Денна<br>ф.н.   | Заочна<br>ф.н. |
| Тема 1 | <b>Соціальна геронтологія: поняття і зміст. Історичні основи розвитку соціальної геронтології. Основні теорії старіння та їх значення для забезпечення процесу якісної опіки людей похилого віку</b><br>1. Підготуйте презентацію на тему: «Історія розвитку соціальної геронтології»<br>2. Охарактеризуйте особливості культурних практик щодо старечого та похилого віку у вибраних країнах<br>3. Підготуйте інформаційний матеріал на тему «Відмінності у процесі старіння людей та тварин».                   | 10              |                |
| Тема 2 | <b>Старіння населення як соціально-демографічний процес. Проблеми людей похилого віку. Медичні проблеми похилого та літнього віку та психофізіологічні зміни в старечому віці</b><br>1. Підготуйте реферативний огляд матеріалу про європейську політику та перспективи у питаннях активного старіння, доступного за посиланням <a href="https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4986585/">https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4986585/</a><br>2. Проаналізуйте засади ООН щодо осіб старечого віку | 10              |                |

|        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |    |  |
|--------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|--|
| Тема 3 | <b>Адаптація до старості. Феномен самотності. Організація медико-соціальної допомоги в геронтології</b><br>Підготуйте реферативний огляд роботи ЛІФАРЄВА Н. В. Вторинна соціалізація людей похилого віку як соціально-педагогічна проблема. <i>ВІСНИК ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ. Серія «ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ». ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.</i> 2013. № 2 (6).<br><a href="https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2013/2/7.pdf">https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2013/2/7.pdf</a>                                                                         | 10 |  |
| Тема 4 | <b>Умови і якість життя людей похилого віку</b><br>Проаналізуйте динаміку якості життя людей похилого віку в Україні (за даними: М. О. Zhytynska, «Забезпечення якості життя людей похилого віку як соціальна проблема», <i>ОД</i> , вип. 1 (9), с. 116–124, Лют 2015.<br><a href="https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/207">https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/207</a> )                                                                                                                                                                      | 10 |  |
| Тема 5 | <b>Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку</b><br>Підготуйте реферативний огляд роботи Лисенко Ю. ПІДТРИМКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА<br><a href="http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1169/1/Lysenko_2.pdf">http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1169/1/Lysenko_2.pdf</a>                                                                                                                                                                                        | 5  |  |
| Тема 6 | <b>Форми та методи роботи з людьми похилого віку. Етичні проблеми соціальної роботи з населенням старшого віку</b><br>1. Підготуйте тематичне повідомлення: «Діяльність об'єднання геронтологів та геріатрів в Європейському регіоні» на основі даних офіційного веб-сайту: <a href="https://www.iagg-er.net/">https://www.iagg-er.net/</a><br>2. Підготуйте реферативний огляд роботи європейської мережі освітніх ініціатив у сфері геронтологічних питань» за даними офіційного веб-сайту: <a href="http://www.agingstudies.eu/">http://www.agingstudies.eu/</a> (англ. мовою). | 5  |  |
| Тема 7 | <b>Технологія соціальної роботи з населенням старшого віку</b><br>Підготуйте реферативний огляд ініціатив ЄС у сфері активного старіння за даними офіційної інформації від ЄС<br><a href="https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&amp;catId=1062">https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&amp;catId=1062</a>                                                                                                                                                                                                                                                         | 10 |  |

## 6. Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

Для досягнення освітньої мети та прогнозованих програмних результатів використовуються основні традиційні та інтерактивні методи навчання, новітні технології.

### Методи навчання:

МН1 – словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо).

МН2 – практичні методи (практичні роботи).

МН3 – наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо).

МН5 – робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами.

МН6 – комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web-конференції, вебінари і т.п.).

МН7 – самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни.

## 7. Контроль та оцінювання результатів

### навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни

Загальна (максимальна) кількість балів, яку здобувач може отримати в процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких **60** балів здобувач набирає при поточних видах контролю і **40** балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку).

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання визначеним у робочій програмі навчальної дисципліни.

#### **Форми та методи оцінювання:**

МО2 – тестові завдання, опитування, індивідуальні завдання.

МО3 – захист результатів досліджень.

МО4 – аналітичні звіти, есе, тези доповідей, статті.

МО5 – презентації результатів виконання завдань.

МО7 – підсумковий контроль – залік.

МО11 – інші види індивідуальних та групових завдань.

## **8. Рекомендована література**

### **8.1. Основна**

1. Соціальна геронтологія: навчальний посібник / Укл. І.В. Ковальчук. Чернівці, 2021. 264 с.  
<https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1715/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
2. Соціальна робота з людьми похилого віку: навч. по - сіб./Іванова І.Б. — К.: Університет «Україна», 2023.  
[https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi\\_vydannia/ivanova\\_i\\_b\\_socialna\\_robota\\_z\\_ludmi\\_pohilogo\\_viku.pdf](https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi_vydannia/ivanova_i_b_socialna_robota_z_ludmi_pohilogo_viku.pdf)
3. Соціальна геронтологія: навч. посібник / Уклад.: Н. М. Коляда // Т. В. Коляда. — Умань, 2016. — 84 с.

### **8.2. Допоміжна**

1. Кіпень В. П. ЛЮДИ ПОВАЖНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ: потреби, цінності та взаємодія з органами влади. Аналітичний звіт. Вінниця, 2019.  
[https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1473/1/%D0%9A%D1%96%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%92.%D0%9F.%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96\\_11.04.19.pdf](https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1473/1/%D0%9A%D1%96%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%92.%D0%9F.%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_11.04.19.pdf)
2. Аналіз способів взаємодії людей похилого віку з органами місцевого самоврядування. Аналітичний звіт. ГО «Центр Поділля-Соціум», 2018. <https://www.prostir.ua/wp-content/uploads/2018/08/%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7-%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B2-%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%97-%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B5%D0%B9-%D0%BF%D0%BE%D1%85%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%83-%D0%B7-%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
3. Кухта М. П. СОЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЮДЕЙ СТАРШОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ. 22.00.04 — спеціальні та галузеві соціології.

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук. Київ — 2019. [https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/specrada/aref\\_kukhta.doc](https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/specrada/aref_kukhta.doc)

4. Потенціал літніх людей на ринку праці та інструменти їх залучення. 13.11.2023. Інститут національних і стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/potentsial-litnikh-lyudey-na-rynku-pratsi-ta-instrumenty-yikh-zaluchennya>
5. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ПІДТРИМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ (за матеріалами соціологічних досліджень). Аналітична доповідь. Київ, 2013. [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-01/pensin\\_reforma-be1be.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-01/pensin_reforma-be1be.pdf)
6. Карплюк В. О. До проблеми зайнятості літніх працівників. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 57. С. 245-250. [http://nbuv.gov.ua/jpdf/apdp\\_2011\\_57\\_35.pdf](http://nbuv.gov.ua/jpdf/apdp_2011_57_35.pdf)

#### 9. Інформаційні ресурси

1. Представництво Європейського союзу в Україні [https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine\\_uk](https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk)
2. Представництво Європейської комісії в Україні <https://www.euam-ukraine.eu/ua/eu-and-euam/>
3. Міністерство соціальної політики <http://www.msp.gov.ua>
4. Національний інститут стратегічних досліджень <http://www.niss.gov.ua>
5. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>